

Трушкіна Анна Дмитрівна
студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ЗАПОБІЖНИК ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

В Україні все більш яскраво постають проблеми щодо європейської інтеграції держави, демократизації всіх сфер суспільного життя, забезпечення визнання України як правової, соціальної держави. Глобального, наддержавного характеру набуває також проблема захисту прав і свобод людини. Цей захист має відобразитися не тільки у відновленні порушених прав, але й в запобіганні самого порушення, адже запобігання неправомірній поведінці є набагато простішим та вигіднішим, ніж діяльність з ліквідації наслідків порушення права, його відновлення та покарання правопорушників [1, с. 626].

Велика роль у втіленні механізму попередження порушення прав людини в життя покладається на інститут адвокатури, розвиток якого значною мірою визначає рівень захисту основних прав і свобод. Превентивна діяльність адвокатури стосується всіх галузей права:

конституційного, цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, трудового та інших [2, с. 27], але особливого значення вона набуває саме в контексті міжнародного захисту прав людини.

Конституція України встановлює, що кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [3], а Закон України від 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначає, що адвокати здійснюють представництво інтересів фізичних і юридичних осіб в міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [4]. Реалізація міжнародних гарантій забезпечення прав і свобод людини є можливою завдяки діяльності Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Незважаючи на те, що Україна вже кілька років поспіль очолює рейтинг країн, проти яких в Європейський суд з прав людини подається найбільше скарг, захист прав людини в Європейському суді є новим явищем для української адвокатури. З огляду на це механізми захисту прав – як вже порушених, так і тих, які мають бути збережені від порушення – українськими адвокатами під час розгляду справ в ЄСПЛ мають розвиватися й вдосконалюватися.

Здійснювати представництво в Європейському суді має право професійний адвокат, допущений до адвокатської діяльності і постійно проживаючий на території однієї з держав – учасниць Конвенції, або інша особа, затверджена Головою Палати суду [5, с. 338]. Запорукою успіху в справі є професіоналізм й компетентність представника.

З огляду на те, що під час відкритих слухань в ЄСПЛ представник має виступати з доповідями й відповідати на питання учасників слухання, необхідним є також вільне володіння однією з офіційних мов Європейського суду – англійською або французькою. У разі об'єктивної необхідності й з дозволу Голови Палати представник може використовувати й іншу мову.

Адвокат представляє інтереси заявника на всіх стадіях підготовки і розгляду справи [5, с. 337]. Представник подає скаргу від імені заявника, за вимогою суду або за власним розсудом надає письмові пояснення, документи, інші додаткові докази по справі, дотримуючись термінів їхнього подання [6]. На адвоката покладається обов'язок використання всіх засобів представництва в Європейському суді, обґрунтування висунутих в інтересах заявника тез, що підтверджують факт порушення прав заявника. Адвокат також зобов'язаний з'ясувати обґрунтованість й прийнятність (відповідність умовам, передбаченим Конвенцією) скарги, приналежність порушених прав заявника до прав, які захищаються Конвенцією або протоколами до неї [7, с. 159].

З огляду на велику кількість заяв і необхідність детального розгляду всіх аспектів скарги розгляд справи в ЄСПЛ є дуже тривалою правовою процедурою, яка може тривати в середньому до п'яти років. Адвокат має право клопотати про пріоритетний порядок розгляду конкретної справи в Суді в разі, якщо затримання розгляду справи може мати негативні наслідки для заявника (наприклад, повторне порушення того самого права державою-відповідачем під час розгляду справи в Суді). Цим клопотанням адвокатне тільки сприяє пришвидшеному розгляду справи й захищає вже порушені права заявника, а й запобігає іншим порушенням прав.

На відміну від національних судів, під час розгляду справи в ЄСПЛ обов'язок доказувати й підтверджувати факти, які вказують на наявність порушеного права належить заявнику [7, с. 158], й саме представник грає найбільшу роль в процесі збирання й презентації цих доказів.

Так, адвокат надає необхідні для розгляду справи додаткові відомості, у випадку затримання яких Суд може вирішити, що заявник більше не зацікавлений в розгляді справи, й припинити провадження. Представник має право подавати в якості доказів письмові показання свідків (навіть тих, кого він допитав самостійно, без участі національних слідчих або судових органів), а також рішення суду, висновки експертів, медичні довідки, фото-, аудіо й відеоматеріали, газетні публікації, речові та інші докази, що підтверджують правдивість позиції заявника [7, с. 159].

Той факт, що під час розгляду справи в Європейському суді з прав людини адвокат може самостійно допитувати свідків та подавати

необхідні докази, сприяє деталізації обставин справи, виявленню важливих елементів порушення й запобіганню вчиненню нових порушень.

Превентивна функція адвокатури виявляється також в тому, що згідно із Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» адвокати можуть аналізувати положення Конвенції та практику Європейського суду з прав людини й використовувати їх ще на етапі розгляду справ у національних судах [8]. Таким чином, порушення прав людини державою може просто не відбутися.

Можна зробити висновок, що адвокатура виконує важливу роль у розгляді справ у Європейському суді з прав людини й слугує не тільки засобом відновлення порушених прав, а й превентивним засобом недопущення майбутніх порушень.

Список використаних джерел

1. Батан Ю.Д. Вплив превентивного механізму права на неправомірну поведінку // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія. Миколаїв. 2016. С. 625–642.
2. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2017. № 10. С. 25–31.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення 18.10.2018).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. №5076-VI.URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n135>(дата звернення 18.10.2018).
5. Регламент Європейського суду з прав людини від 04.11.1998 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067 (дата звернення 18.10.2018).
6. Узун Н.Ф. Діяльність адвоката в Європейському Суді з прав людини // Правове життя сучасної України: тези доповідей 9-ї наук. конф. проф.-викл. і аспірант. складу (Одеса, 26 квітня 2006 р.). 2006. С. 336-340.
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. №3477-IVURL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>(дата звернення 18.10.2018).

8. Переверза И. М. Роль адвоката в обеспечении эффективного представительства заявителя в Европейском суде по правам человека // Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : матер. 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20-21 вересня 2013 р.). Одеса. 2013. С. 156-162.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.